Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
GERARD HOGAN
15 päivänä huhtikuuta 2021 [1]

Asia C-65/20

VI
vastaan
KRONE – Verlag Gesellschaft mbH & Co KG

(Ennakkoratkaisupyyntö – Oberster Gerichtshof (ylin tuomioistuin, Itävalta))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Direktiivi 85/374/ETY – Tuotevastuu – Turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen käsite – Sanomalehden fyysinen kappale, joka sisältää virheellisen terveysvinkin

I Johdanto

1. Jos sanomalehti julkaisee riippumattoman kirjoittajan kolumniin sisältyvän paikkansapitämättömän terveysvinkin, voidaanko kyseinen sanomalehti haastaa oikeuteen sillä perusteella, että se on levittänyt neuvoston direktiivissä 85/374/ETY [2] (jäljempänä tuotevastuudirektiivi) tarkoitettua turvallisuudeltaan puutteellista tuotetta, jos sanomalehden lukija väittää myöhemmin, että hänelle on aiheutunut tästä fyysinen vamma? Tämä on olennaisilta osin uusi ongelma, joka koskee tuotevastuudirektiivin tulkintaa ja josta Oberster Gerichtshof (ylin tuomioistuin, Itävalta) esittää ennakkoratkaisupyynnön.

2. Ennen tosiseikkojen ja erityisten oikeudellisten ongelmien käsittelyä on kuitenkin aluksi esiteltävä asian kannalta merkityksellinen lainsäädäntö.

[1] Alkuperäinen kieli: englanti.

[2] Tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 25.7.1985 annettu neuvoston direktiivi 85/374/ETY (EYVL 1985, L 210, s. 29), sellaisena kuin se on muutettuna tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä annetun neuvoston direktiivin 85/374/ETY muuttamisesta 10.5.1999 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1999/34/EY (EYVL 1999 L 141, s. 20).

II Asiaa koskeva lainsäädäntö

A Unionin oikeus

1. Tuotevastuudirektiivi

3. Tuotevastuudirektiivin johdanto-osan ensimmäisen, kolmannen, neljännen ja seitsemännen perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”on tarpeen lähentää jäsenvaltioiden lainsäädäntöä, joka koskee valmistajan vastuuta tuotteen puutteellisen turvallisuuden aiheuttamasta vahingosta, koska vallitsevat erilaisuudet saattavat vääristää kilpailua ja vaikuttaa tavaroiden liikkuvuuteen yhteismarkkinoilla sekä johtaa eroihin kuluttajan suojaamisessa vahingolta, jonka tuotteen puutteellinen turvallisuus aiheuttaa hänen terveydelleen tai omaisuudelleen,

– –

tuottamuksesta riippumattoman vastuun tulisi koskea ainoastaan teollisesti valmistettuja irtaimia esineitä; tämän vuoksi on tarpeen jättää vastuun ulkopuolelle sellaiset maatalous- ja riistatuotteet, joita ei ole teollisesti jalostettu niin, että jalostus voisi aiheuttaa tuotteen puutteellisen turvallisuuden; tässä direktiivissä tarkoitetun vastuun tulisi koskea myös sellaista irtainta esinettä, jota käytetään kiinteistön rakentamisessa tai joka liitetään kiinteistöön,

kuluttajien suojaamiseksi vastuun tulisi koskea jokaista tuotantoon osallistuvaa valmistajaa, jonka valmistama lopputuote tai osatuote taikka toimittama raaka-aine on turvallisuudeltaan puutteellinen; samasta syystä vastuun tulisi koskea maahantuojaa, joka tuo tuotteen yhteisöön, ja sitä, joka esiintyy valmistajana varustamalla tuotteen nimellään, tavaramerkillään tai muulla erottuvalla tunnuksellaan taikka joka toimittaa tuotteen, jonka valmistajaa ei voida tunnistaa,

– –

kuluttajan hengen ja terveyden sekä omaisuuden suojaamiseksi tuotteen puutteellista turvallisuutta ei tulisi arvioida tuotteen käyttökelpoisuuden mukaan vaan sen mukaan, puuttuuko sellainen turvallisuus, jota yleisöllä kohtuudella on aihetta odottaa; turvallisuuden arvioinnissa merkitystä ei ole sellaisella tuotteen virheellisellä käytöllä, joka ei olosuhteet huomioon ottaen ole puolustettavissa”.

4. Tuotevastuudirektiivin 1 artikla sisältää yleissäännön, jonka mukaan valmistaja vastaa vahingosta, joka aiheutuu hänen tuotteensa puutteellisesta turvallisuudesta.

5. Tuotevastuudirektiivin 2 artiklassa ja 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa määritellään käsitteet ”tuote” ja ”valmistaja” ja määritellään, ketä ”pidetään valmistajana” direktiivissä tarkoitetulla tavalla. Niissä säädetään seuraavaa:

”2 artikla

Tässä direktiivissä ’tuotteella’ tarkoitetaan irtaimia esineitä, vaikka esine on liitetty toiseen irtaimeen esineeseen tai kiinteistöön. Tuotteena pidetään myös sähköä.

3 artikla

1. ’Valmistajalla’ tarkoitetaan lopputuotteen valmistajaa, raaka-aineen tuottajaa ja osatuotteen valmistajaa sekä sitä, joka varustamalla tuotteen nimellään, tavaramerkillään tai muulla erottuvalla tunnuksellaan esiintyy tuotteen valmistajana.

2. Valmistajan vastuuta rajoittamatta tässä direktiivissä tarkoitettuna valmistajana pidetään myös sitä, joka elinkeinotoiminnassa tuo tuotteen yhteisöön myyntiä, vuokraamista, leasing-toimintaa tai muuta jakelua varten, ja hän on vastuussa kuten valmistaja.

_ _”

6. Tuotevastuudirektiivin 6 artiklassa kuvataan, mitä direktiivissä tarkoitetaan turvallisuudeltaan puutteellisella tuotteella. Sen 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tuote on turvallisuudeltaan puutteellinen, jos se ei ole niin turvallinen kuin on ollut aihetta odottaa ottaen huomioon kaikki seikat, kuten:

a) tuotteesta annetut tiedot;

b) tuotteen kohtuudella ennakoitavissa oleva käyttö;

c) ajankohta, jona tuote laskettiin liikkeelle.

_ _”

B Itävallan lainsäädäntö

7. Tuotevastuusta 21.1.1988 annetun Itävallan liittotasavallan lain (Bundesgesetz vom 21. Jänner 1988 über die Haftung für ein fehlerhaftes Produkt, Produkthaftungsgesetz) (jäljempänä tuotevastuulaki)[3] 1 §:ssä säädetään seuraavaa:

”(1) Jos ihminen kuolee, vammautuu tai hänen terveytensä heikkenee tuotteen puutteellisen turvallisuuden vuoksi tai tuotteesta aiheutuu vahinkoa muulle aineelliselle omaisuudelle, vahingon korvaamisesta vastaa

1. elinkeinonharjoittaja, joka on valmistanut tuotteen ja laskenut sen liikkeeseen,

_ _”

8. Tuotevastuulain 3, 4 ja 5 §:ssä määritellään valmistaja, tuote ja turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen käsite. Näiden säännösten sanamuoto on seuraava:

”3 §. Valmistajalla (1 §:n 1 momentin 1 kohta) tarkoitetaan lopputuotteen, raaka-aineen tai osatuotteen osan valmistajaa sekä sitä, joka varustamalla tuotteen nimellään, tavaramerkillään tai muulla erottavalla tunnuksellaan esiintyy tuotteen valmistajana.

[3] BGBl. nro 99/1988, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna BGBl. I nro 98/2001:lla.

4 §. Tuotteella tarkoitetaan kaikkia irtaimia aineellisia esineitä, vaikka esine olisi liitetty toiseen irtaimeen esineeseen tai kiinteistöön; tuotteena pidetään myös energiaa.

5 §. (1) Tuote on turvallisuudeltaan puutteellinen, jos se ei ole niin turvallinen kuin on ollut aihetta odottaa ottaen huomioon kaikki seikat, kuten

1. tuotteesta annetut tiedot,

2. tuotteen kohtuudella ennakoitavissa oleva käyttö,

3. ajankohta, jona tuote laskettiin liikkeelle.

_ _”

III Pääasian taustalla olevat tosiseikat ja ennakkoratkaisupyyntö

9. Asia on tullut esille seuraavasti. Vastaajan antamien tietojen mukaan se omistaa[4] Kronen-Zeitung-nimisen lehden alueellisen version, joka on kenties levikiltään Itävallan laajin iltapäivälehti, ja julkaisee sitä. Sanomalehdessä julkaistiin 31.12.2016 osiossa ”Hing’schaut und g’sund g’lebt” (”Elä terveellisemmin”) artikkeli, jonka oli kirjoittanut ”Kräuterpfarrer Benedikt” (”yrttipastori Benedikt”) ja jonka otsikkona oli ”Schmerzfrei ausklingen lassen – Eine Auflage aus geriebenem Kren” (”Vähitellen eroon kivuista – piparjuuriraastehauteen avulla.”)

10. Artikkelin sanamuoto on seuraava:

”Lievitystä reumakivuille

Tuore piparjuuriraaste voi auttaa vähentämään reumakipuja. Kivuliaille alueille hierotaan ensin kasviöljyä tai sianihraa, minkä jälkeen niille levitetään hauteena tiivis kerros raastettua piparjuurta. Tämä haude voidaan jättää vaikuttamaan 2–5 tunniksi ennen sen poistamista. Tällä tavoin käytettynä piparjuuriraasteella on hyvä poisjohtava vaikutus.”

11. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan artikkelissa esitetty piparjuurihauteen vaikuttamisaika on virheellinen: lukijoille suositellun vaikuttamisajan olisi pitänyt olla 2–5 *tunnin* sijasta 2–5 *minuuttia*. Kyseisen kolumnin laati pastori, joka on luostarin jäsen. Hän on ottanut käyttöönsä nimen ”Benedikt”. Vaikuttaa siltä, että kyseinen pastori on – tai vastaaja ainakin väittää niin – yrttilääketieteen tunnustettu asiantuntija, joka on ilmeisesti kirjoittanut tähän mennessä lukemattomia samankaltaisia kolumneja ja tosiaankin julkaissut kirjoja lääkeyrteistä. Vastaaja kertoo, että on kyennyt tähän mennessä luottamaan hänen asiantuntemukseensa ja että kyseessä on ensimmäinen vastaajan tietoon tullut tämäntyyppinen vahinkotapaus.

12. Kantaja VI on Kronen-Zeitungin tilaaja. Hän väittää lukeneensa artikkelin ja noudattaneensa ohjeita. Hän levitti niiden mukaisesti piparjuurihauteen artikkelissa kuvatulla tavalla vasemman jalkansa nilkkaan. Hän antoi hauteen vaikuttaa noin kolmen tunnin ajan ja poisti sen vasta kovien kipujen ilmettyä. Piparjuureen sisältyvä voimakas sinappiöljy oli aiheuttanut toksisen

[4] Tätä kutsutaan termillä ’Medieninhaber’ lehdistöstä ja painojulkaisuista 12.7.1981 annetun liittovaltion lain (Bundesgesetz vom 12. Juni 1981 über die Presse und andere publizistische Medien; BGBl. Nr. 314/1981) 1 §:n 1 momentin 8 kohdassa.

kosketusreaktion. Hän nosti näin ollen kanteen, jossa hän vaati 4 400 euron korvausta kivusta ja särystä sekä muusta haitasta ja vahvistusta siitä, että vastaaja on vastuussa kaikista tämänhetkisistä fyysisistä vammoista ja kyseisen tapauksen tulevista seurauksista.

13. Hänen kanteensa hylättiin ensimmäisessä oikeusasteessa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, Bezirksgericht für Handelssachen Wien (Wienin kaupallisten asioiden piirioikeus, Itävalta), totesi, että vastaaja oli tilannut artikkelin yrttilääketieteen asiantuntijalta, joka on julkaissut laajasti artikkeleja tästä aiheesta. Vastaajalla ei ollut mitään syytä tarkistaa hänen toimittamiaan tekstejä. Koska kirjoittaja oli lisäksi tunnustettu asiantuntija, tuomioistuin totesi, että häntä ei voitu pitää yleisen siviililakikirjan (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch) 1315 §:ssä tarkoitettuna tavanomaisesti taitamattomana tai tietoisesti vaarallisesti toimivana henkilönä. [5]

14. Jos toisaalta kirjoittajan toimittama artikkeli oli virheetön mutta virhe oli aiheutunut tuotantoprosessin aikana, tuomioistuin katsoi, että vastaaja oli korvausvastuussa vain silloin, jos se oli tosiasiallisesti antanut takuun painotuotteensa sisällön oikeellisuudesta. Se huomautti, että Kronen-Zeitung oli iltapäivälehti, jossa esitettiin tietoja varsin lyhyissä artikkeleissa viihdyttävästi taikka yksinkertaisella ja helposti ymmärrettävällä tavalla. Artikkelia ei siten voitu tarkastella samalla tavalla kuin jos se olisi julkaistu tieteellisessä aikakauslehdessä.

15. Tuomioistuin totesi lisäksi, että tällaisessa tapauksessa lukijan odotukset ovat myös erilaisia kuin tällaisen lukijan odotukset olisivat esimerkiksi silloin, jos kyseessä olisi tieteellinen artikkeli, ammattiaikakauslehti tai tietokirja. Koska lähtökohtana ei näin ollen voi olla myöskään sitoutuminen artikkelin sisällön oikeellisuuteen, tästä seurasi, että vastaaja ei ollut vastuussa artikkelissa virheellisesti ilmoitetusta vaikuttamisajasta. Ylioikeuteen eli Handelsgericht Wieniin (Wienin kauppatuomioistuin, Itävalta) tehty valitus hylättiin prosessuaalisista syistä. Ylioikeus totesi muun muassa, että VI oli nojautunut ensimmäistä kertaa tosiseikkoihin, jotka tukivat vastaajan ankaraa vastuuta koskevaa vaatimusta.

16. Vastaajan tuotevastuulain mukaista ankaraa vastuuta koskevat perustelut on ilmeisesti tuotu selkeämmin esiin Oberster Gerichtshofiin tehdyssä valituksessa. Kyseinen tuomioistuin hylkäsi 21.1.2020 tekemällään päätöksellä väitteen, jonka mukaan edellytykset, jotka koskivat tuotevastuulain mukaisen ankaran vastuun tutkimista, eivät tässä yhteydessä täyttyneet, vaikka kantaja oli nojautunut ensimmäisessä oikeusasteessa oikeudenkäynnin aikana perusteissaan erityisesti vastaajan tuottamuksesta riippuvaan vastuuseen.

17. Kyseinen tuomioistuin tarkasteli tämän jälkeen perusteluja, jotka puolsivat tuotevastuulain ja laajemmin tuotevastuudirektiivin mukaista ankaraa vastuuta. Se huomautti, että julkaisuja, kuten käsikirjoja, ohjekirjoja ja karttoja, myydään, koska loppukuluttaja olettaa saavansa niistä erityisiä ohjeita. Se huomautti lisäksi, että jos esimerkiksi kirjassa tai sanomalehdessä olevassa ruokaohjeessa ilmoitetaan tietyn ainesosan annos virheellisesti terveydelle vaarallisen suuruisena, olisi epäjohdonmukaista, jos vahinkoa kärsinyt joutuisi jäämään korvauksetta tuotevastuudirektiivin nojalla, kun kuluttaja voisi nostaa kanteen tuotteen valmistajaa vastaan tuotevastuudirektiivin ankaran vastuun perusteella siinä tapauksessa, että sama liiallinen määrä erehdyksessä sekoitettaisiin johonkin hänen ostamaansa valmistuotteeseen.

18. Oberster Gerichtshof esitti tämän jälkeen neljä perustelua, jotka puhuivat sen mielestä sitä vastaan, että korvausvastuu virheellisistä tiedoista syntyisi tällaisissa tapauksissa. Se katsoi ensinnäkin, että tuotevastuun suojelutarkoitus oli antaa suojaa esineen aiheuttamaa vaaraa eikä

[5] Säännös koskee vastuuta kolmansien henkilöiden toimista.

annettua ohjetta vastaan. Toiseksi sanomalehtikolumnien kaltaiset hengentuotteet eivät ole (Itävallan) tuotevastuulaissa eivätkä tuotevastuudirektiivin 2 artiklassa tarkoitettuja ”tuotteita” nimenomaan sen vuoksi, että ne eivät ole sellaisenaan fyysisiä esineitä. Kolmanneksi mikä tahansa yhteys tuotevastuun ja tietojen aineellisten muotojen toimittamisen välillä olisi mielivaltainen, mistä syystä tiedot pitäisi jättää tuotevastuudirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Se huomautti lopuksi kantavansa huolta rajattomista ja avoimista korvausvastuun muodoista, joita mahdollisesti ilmenisi, jos direktiivin 2 artiklan sanalle ”tuote” annettaisiin näin laaja tulkinta.

19. Oberster Gerichtshof huomautti lopuksi, että jos tuotevastuudirektiivin ankaraa vastuuta koskevia säännöksiä pitäisi soveltaa tällaisessa tapauksessa, se katsoisi siinä tapauksessa, että vastaaja olisi tuotevastuulain nojalla lähtökohtaisesti vastuussa kaikista henkilövahingoista, joita kantajana olevalle lukijalle on aiheutunut siitä, että hän on noudattanut virheellistä ohjetta.

20. Koska Oberster Gerichtshof on epävarma asiasta, se on päättänyt esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko [direktiivin 85/374] 2 artiklaa, luettuna yhdessä 1 ja 6 artiklan kanssa, tulkittava siten, että (turvallisuudeltaan puutteellisena) tuotteena on pidettävä myös sanomalehden fyysistä kappaletta, joka sisältää teknisesti virheellisen terveysvinkin, jonka noudattaminen aiheuttaa terveydellistä vahinkoa?”

21. Vastaaja KRONE-Verlag, Saksan hallitus ja komissio ovat esittäneet kirjallisia huomautuksia unionin tuomioistuimessa.

IV Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

22. Kuten olen todennut, olennainen kysymys, jota on tarkasteltava tässä yhteydessä ennakkoratkaisupyyntöön vastaamiseksi, liittyy siihen, voidaanko sanomalehden omistajan katsoa olevan tuotevastuudirektiivin nojalla vastuussa tällaisesta virheellisestä artikkelista.[6] Direktiivin sanamuodon, rakenteen ja asiayhteyden perusteella on mielestäni täysin selvää, että sitä sovelletaan vain tuotteiden fyysisiin ominaisuuksiin, joten se ei ole sovellettavissa tällaisessa tapauksessa.

23. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeussäännön tulkinta edellyttää, että kyseisen säännöksen sanamuodon – ”vakiintuneiden tulkintaperiaatteiden mukaan säännöksen sanamuoto on aina jokaisen tulkinnan lähtökohta ja samalla raja”[7] – lisäksi on otettava huomioon myös sen asiayhteys ja niiden sääntöjen tavoitteet, joihin se kuuluu.[8] Ehdotan näin ollen, että tutkitaan aluksi direktiivin tämänhetkinen sanamuoto ja tarkastellaan tämän jälkeen sen asiayhteyttä ja tavoitteita.

6 Kysymys, joka koskee sitä, voiko korvausvastuu syntyä tai pitäisikö sen syntyä Itävallan lainsäädännön muiden säännösten perusteella, on tietenkin aivan erillinen, ja koska tätä koskevan ratkaisun antaminen kuuluu täysin ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle, pidättäydyn luonnollisesti esittämästä mitään näkemystä tästä erillisestä kysymyksestä. Tällaista mahdollista korvausvastuuta ei selvästikään ole jätetty tuotevastuudirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle (ks. tuotevastuudirektiivin johdanto-osan 13 perustelukappale ja 13 artikla).

7 Ks. tästä julkisasiamies Trstenjakin ratkaisuehdotus Agrana Zucker (C-33/08, EU:C:2009:99, 37 kohta).

8 Ks. tästä esim. tuomio 10.9.2014, Holger Forstmann Transporte (C-152/13, EU:C:2014:2184, 26 kohta) ja tuomio 10.12.2018, Wightman ym. (C-621/18, EU:C:2018:999, 47 kohta).

24. Tuotevastuudirektiivin tämänhetkisestä sanamuodosta voidaan huomauttaa aluksi, että sen 1 artiklan mukaan valmistaja ”vastaa vahingosta, joka aiheutuu hänen tuotteensa puutteellisesta turvallisuudesta.” Tämän jälkeen 2 artiklassa määritellään ”tuote” siten, että sillä tarkoitetaan ”kaikkia irtaimia esineitä – – vaikka esine on liitetty toiseen irtaimeen esineeseen tai kiinteistöön.” [9] Direktiivin 3 artiklassa määritellään ”valmistaja” siten, että sillä tarkoitetaan ”lopputuotteen valmistajaa, raaka-aineen tuottajaa ja osatuotteen valmistajaa sekä sitä, joka varustamalla tuotteen nimellään, tavaramerkillään tai muulla erottuvalla tunnuksellaan esiintyy tuotteen valmistajana.” Kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään lisäksi, että tuote on turvallisuudeltaan puutteellinen, jos “se ei ole niin turvallinen kuin on ollut aihetta odottaa ottaen huomioon kaikki seikat, kuten: a) tuotteesta annetut tiedot; b) tuotteen kohtuudella ennakoitavissa oleva käyttö; c) ajankohta, jona tuote laskettiin liikkeelle.” Tässä käytettävä sanamuoto liittyy fyysisten tuotteiden valmistamiseen ja vahinkoon, jota kärsitään kyseisen tuotteen fyysisen virheen seurauksena.

25. Jotkut oikeustieteilijät ovat kuitenkin esittäneet, että tuotteen ei tarvitse edes olla tässä mielessä aineellinen, jotta se voitaisiin luokitella tuotevastuudirektiivin 2 artiklassa tarkoitetuksi ”tuotteeksi”. [10] Tämä avaisi mahdollisuuden tarkastella *sanomalehteen sisältyviä tietoja* – eikä sanomalehteä sellaisenaan – tuotteena. Mielestäni tällainen tulkinta ei kuitenkaan ole mahdollinen, kun otetaan kyseisen direktiivin sanamuoto, rakenne ja asiayhteys huomioon.

26. Tavanomainen sanomalehti, joka julkaistaan perinteisellä tavalla, on tietenkin fyysinen ja myös irtain esine. On ehkä mahdollista kuvitella olosuhteita, joissa tosiasiallisesti julkaistun sanomalehden ostajalle saattaisi aiheutua henkilövahinkoja, jos hän esimerkiksi loukkaantuisi törröttävän niitin vuoksi tai mahdollisesti painatusprosessissa käytetyn musteen myrkyllisyyden seurauksena. Tämän kanteen ydinsisältö liittyy kuitenkin siihen, että oletetaan *henkisen* sisällön eikä *fyysisen* tuotteen itsensä olevan turvallisuudeltaan puutteellinen. Tästä syystä kanteen kohteena on itse asiassa palvelu, ei tuote.

27. Kanteessa ei esimerkiksi väitetä, että sanomalehti olisi sellaisenaan aiheuttanut vahinkoa VI:lle: kyseessä oli pikemminkin vamma, jonka hän aiheutti itse noudatettuaan virheellistä ohjetta, joka julkaistiin kyseisessä sanomalehdessä. Kysymys koskee sen sijaan sitä, voidaanko aineellista tuotetta, joka sisältää tällaisen virheellisen ohjeen, pitää siinä mielessä ”turvallisuudeltaan puutteellisena” kuin tätä käsitettä ja sen liitännäiskäsitteitä käytetään tuotevastuudirektiivissä.

[9] Aluksi direktiivi 85/374 koski ainoastaan “teollisesti valmistettuja irtaimia esineitä” (kyseisen direktiivin johdanto-osan kolmas perustelukappale). Direktiivillä 1999/34 poistettiin tuotevastuudirektiivin soveltamisalasta tehty poikkeus, joka koski “maatalouden alkutuotteita”, ja edellä mainitun direktiivin johdanto-osan kahdeksannen perustelukappaleen mukaan se oli ulotettava ”kaikenlaisiin tuotteisiin”, joten direktiivin soveltamisalaa laajennettiin pelkkien *teollisesti valmistettujen* tuotteiden ulkopuolelle. Tämän vahvistaa se, miten unionin tuomioistuin on soveltanut direktiiviä 85/374 tuotteeseen, jota ei selvästi ollut valmistettu teollisesti, 10.5.2001 antamallaan tuomiolla Veedfald (C-203/99, EU:C:2001:258), joka koski tapausta, jossa munuainen oli huuhdeltu ennen elinsiirtoa perfuusioliuoksella ja tämä neste, joka oli valmistettu sairaalan laboratoriossa, osoittautui turvallisuudeltaan puutteelliseksi, minkä vuoksi munuaista ei voitu käyttää elinsiirrossa.

[10] Komissio esittää, että ”tuotteen” määritelmä on laaja (sen mielestä tuotteen pitää kuitenkin olla ”teollisesti valmistettu”). Se huomauttaa, että vaikka (Itävallan) tuotevastuulain 4 §:ssä määritellään tuotteella tarkoitettavan ”kaikkia irtaimia aineellisia esineitä”, tuotevastuudirektiivin 2 artiklan sanamuotoon ei liity ”aineellisuutta” koskevaa luonnehdintaa. Kyseisen säännöksen ”tuotteen” määritelmään sisällytetään lisäksi nimenomaisesti sähkö, joka ei ole aineellista. Tämä keskustelu on merkityksellisempi silloin, jos kyseessä ovat ohjelmistot, koska niiden siirtämisestä aineellisella välineellä on tullut harvinaista ja tavanomainen tapa, jolla ohjelmisto siirretään, on nykyään lataaminen (ks. tämän näkemyksen osalta esim. Spindler, G., ”Verschuldensunabhängige Produkthaftung im Internet”, *Multimedia und Recht*, 3. painos, 1998, s. 119 124). Komissio ei näytä tekoälyn, esineiden internetin ja robotiikan vaikutuksista turvallisuuteen ja vastuuvelvollisuuteen 19.2.2020 antamassaan kertomuksessa COM(2020) 64 final (s. 14) menevän näin pitkälle *de lege lata*, sillä se esittää, että ”tuotevastuudirektiivissä esitetty tuotteen määritelmä on laaja, mutta sen soveltamisalaa voitaisiin täsmentää niin, että siinä otettaisiin paremmin huomioon kehittyvien teknologioiden monimutkaisuus – –”.

28. Ei ole mitään viitteitä siitä, että sanomalehti oli turvallisuudeltaan puutteellinen sen ulkoisiksi ominaisuuksiksi luonnehdittavissa olevien seikkojen vuoksi. Jotkut oikeustieteilijät väittävät, että aineellista välinettä ei voida erottaa tätä tarkoitusta varten sen varsinaisesta sisällöstä. Tämän mukaisesti he esittävät, että tuotevastuudirektiivin mukaista ankaran vastuun järjestelmää pitäisi soveltaa itse tuotteen puutteisiin tuotteena sekä sen henkiseen sisältöön.[11] Heidän tämän näkemyksen tueksi esittämänsä perustelut perustuivat lähinnä tuotevastuulainsäädännön tarkoitukseen eli kuluttajien suojaamiseen. He esittävät lisäksi, että on tilanteita, jotka tuotevastuudirektiivi kattaa ja jotka muistuttavat suuresti tapausta, jossa virheelliset tiedot aiheuttavat fyysistä vahinkoa. Yksi esimerkki on tilanne, jossa tuote, jonka oletetaan varoittavan ihmisiä erityisestä vaarasta – kuten palovaroitin – ei toimi oikein. Varoituksen puuttuminen estää ihmisiä reagoimasta oikealla tavalla (esimerkiksi poistumalla palavasta rakennuksesta), mikä puolestaan johtaa heidän vammautumiseensa.[12] Nämä kommentoijat näkevät samanlaisen rinnastettavuuden tapauksiin, joissa tuotteen ohjekirjassa on virhe. Samalla tavoin kuin silloin, jos lehdistössä annetaan virheellistä tietoa, vaara ei tässä tapauksessa perustu tuotteen fyysiseen laatuun vaan pikemminkin siihen, että lukijat noudattavat (virheellisiä) ohjeita.

29. Nämä perustelut eivät kuitenkaan vakuuta minua. Tuotevastuudirektiivin 6 artiklan sanamuoto liittyy virheeseen, joka on selvästi itse sen 2 artiklassa tarkoitetussa tuotteessa. Samalla tavoin kyseisen direktiivin 1 artiklassa ei säädetä pelkkää ohjetta koskevasta ankarasta vastuusta. Vastuun on pikemminkin liityttävä tuotteen liikkeelle laskemiseen.[13] Se edellyttää tuotteessa olevan virheen ja vahinkoa kärsineelle aiheutuneen vahingon välitöntä syy-yhteyttä, joka on yhä olemassa tämän ratkaisuehdotuksen 27 kohdassa kuvatuissa tapauksissa, mutta yhteys tuotteeseen puuttuu, jos kyseessä on sanomalehdessä annettu virheellinen ohje.[14] Tämä tarkoittaa myös sitä, että direktiiviä ei sovelleta palveluihin.[15]

30. Vaikka saattaisi olla oikein todeta, että on yhä vaikeampaa erottaa toisistaan tuotteet ja palvelut teknisen edistyksen vuoksi,[16] tällainen arviointi, joka saattaisi johtaa lainsäätäjän toimiin, ei kuitenkaan mahdollista sitä, että tuotevastuudirektiiviä sovelletaan niitä olosuhteita laajemmalle kuin sitä tällä hetkellä sovelletaan sen selkeän sanamuodon perusteella. Tämä pätee

[11] Ks. esimerkkinä tästä menettelytavasta Foerste, U. ja Graf von Westphalen, F., (toim.), *Produkthaftungshandbuch*, 3. painos, Beck, München, 2012, s. 815, 47 §, 16 momentti; Cahn, A., ”Produkthaftung für verkörperte geistige Leistungen”, *Neue Juristische Wochenschrift*, 1996, s. 2899–2905, erityisesti s. 2901–2903; Meyer, A., ”Die Haftung für fehlerhafte Aussagen in wissenschaftlichen Werken”, *Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht*, nide 3, 1997, s. 26–34. Ks. tätä arviointia vastustava näkemys Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Otto Schmidt Verlag, Köln, 2001, s. 623–627. Kaikki nämä kirjoittajat käsittelevät Saksan tuotevastuulakia. Tällä Saksan lainsäädännöllä pannaan tuotevastuudirektiivi täytäntöön, vaikka käsitellyt asiat eivät koske nimenomaan täytäntöönpanoa Saksan oikeudessa.

[12] Toinen esimerkki on diagnostiikkalaitteen toimintahäiriö, jos tämä toimintahäiriö tarkoittaa sitä, että sairautta ei hoideta.

[13] Ks. vastakohtaispäätelmänä tuotevastuudirektiivin 7 artiklan a alakohta, jolla vapautetaan tuottaja vastuusta, jos hän ei ole laskenut tuotetta liikkeelle. Ks. myös Oechsler, J., *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, tarkistettu painos 2018, de Gruyter, Berliini, 2 § ProdHaftG, 78 kohta, joka koskee myös Saksan tuotevastuulakia (Produkthaftungsgesetz).

[14] Ks. tästä Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Otto Schmidt Verlag, Köln, 2001, s. 650 ja 651, jossa erotetaan toisistaan käsitteet ”Instruktionshaftung” (vastuu ohjeista) ja ”Informationshaftung” (vastuu tiedoista).

[15] Komissio totesi jo tuotevastuuta koskevassa vihreässä kirjassaan (COM 1999) 396 final, s. 7), että ”direktiivi 85/574/ETY ei koske turvallisuudeltaan puutteellisia palveluja”. Tämä on johdonmukaista, koska se oli tehnyt ehdotuksen neuvoston direktiiviksi palvelujen tarjoajien vastuusta, EYVL 1991 COM(90) 482, s. 8. Ehdotus peruutettiin myöhemmin (COM(94) 260 final). Sosiaali- ja talouskomitea antoi ehdotuksesta palvelujen tarjoajien vastuusta annettavaksi neuvoston direktiiviksi lausunnon (EYVL 1991 C 269, s. 40), jonka 2.8. kohta osoittaa erityisen hyvin ongelmat, joita tällaisesta direktiivistä saattaa aiheutua: ”Tämän ehdotuksen perusteella on selvää, että sen täytäntöönpano jarruttaisi kaikkea tutkimusta ja innovaatioita vapaiden ammattien harjoittamisen alalla. Se johtaisi siihen, että lääketiedettä, juridiikkaa, kaupallisia ja verotukseen liittyviä ammatteja harjoittavat antaisivat varovaisia ohjeita ja arkkitehdit, insinöörit ja rakennusurakoitsijat toimisivat varovasti. Tämä ei ollut kuluttajien tarkoitus.”

[16] Tätä on kommentoitu myös komission kertomuksessa Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle, kertomuksessa tekoälyn, esineiden internetin ja robotiikan vaikutuksista turvallisuuteen ja vastuuvelvollisuuteen, COM(2020, 64 final), s. 13 ja 14.

erityisesti sen vuoksi, että sen soveltamisalan laajentaminen tapauksiin, joissa tieto sisältyy irtaimeen esineeseen, johtaisi muihin epäyhdenmukaisuuksiin. Miksi ankara vastuu esimerkiksi koskisi tietoja, joita sisältyy julkaisuun, mutta ei ohjetta, joka annetaan radiossa tai televisiossa? [17]

31. Tuotevastuudirektiivin sanamuodon, asiayhteyden ja tavoitteiden perusteella on kuitenkin mielestäni täysin selvää, että kyseisen direktiivin viittaus ”tuotteeseen” liittyy aineelliseen esineeseen. Tämä on olennaisilta osin syy siihen, miksi tämä kanne ei voi menestyä ainakaan tuotevastuudirektiiviä koskevilta osin, nimenomaan sen vuoksi, että se ei koske vammaa, joka aiheutuu tuotteeseen sisältyvän fyysistä turvallisuutta koskevan puutteen seurauksena.

32. Myös tuotevastuudirektiivin rakenne ja asiayhteys viittaavat tähän. Kyseisen direktiivin johdanto-osan aivan ensimmäisessä perustelukappaleessa selvennetään, että tällä lähennetään lainsäädäntöä, joka koskee ”vastuuta tuotteen puutteellisen turvallisuuden aiheuttamasta vahingosta”, ja että tämä toimenpide oli tarpeen, koska ”vallitsevat erilaisuudet saattavat vääristää kilpailua ja vaikuttaa tavaroiden liikkuvuuteen yhteismarkkinoilla sekä johtaa eroihin kuluttajan suojaamisessa vahingolta, jonka tuotteen puutteellinen turvallisuus aiheuttaa hänen terveydelleen tai omaisuudelleen”. Tämä kohdistuu selvästi vain aineellisiin esineisiin ja, kuten unionin tuomioistuin on jo huomauttanut, ”unionin lainsäätäjän vahvistamat kyseisen direktiivin soveltamisalan rajaamiset ovat erityisesti näiden eri intressien monitahoisen vertailun tulosta.” [18]

33. Kaikkea tätä korostetaan muissa johdanto-osan perustelukappaleissa. Siten esimerkiksi kolmannessa perustelukappaleessa todetaan, että tuottamuksesta riippumattoman vastuun ”tulisi koskea ainoastaan teollisesti valmistettuja irtaimia esineitä”. Vaikka, kuten tämän ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 9 on todettu, tämän säännöksen soveltamisalaa on tällä välin laajennettu yli *teollisesti valmistettujen* esineiden soveltamisalan, siinä ei mainita sitä, että tuotevastuudirektiivi kattaisi pelkät tiedot tai ohjeet. Johdanto-osan neljännessä perustelukappaleessa todetaan vielä, että ”kuluttajien suojaamiseksi vastuun tulisi koskea jokaista tuotantoon osallistuvaa valmistajaa, jonka valmistama lopputuote tai osatuote taikka toimittama raaka-aine on turvallisuudeltaan puutteellinen – –”. Johdanto-osan kuudennen perustelukappaleen mukaan ”kuluttajan hengen ja terveyden sekä omaisuuden suojaamiseksi” ”– – tuotteen puutteellista turvallisuutta ei tulisi arvioida tuotteen käyttökelpoisuuden mukaan vaan sen mukaan, puuttuuko sellainen turvallisuus, jota yleisöllä kohtuudella on aihetta odottaa – –”. Viittausta ”turvallisuuden puuttumiseen” voidaan jälleen pitää asiayhteyden perusteella vain viittauksena aineellisen esineen viallisuuteen, joka aiheuttaa todennäköisesti vahinkoa.

34. Kaikella nämä asiayhteyteen liittyvät argumentit yksinkertaisesti vahvistavat päätelmää, jonka mukaan tuotevastuudirektiivin soveltamisala kattaa vain fyysisten tuotteiden turvallisuuden ja sen päätarkoituksena oli tarjota ankaraan vastuuseen perustuva oikeussuojakeino, jos tällaiset tuotteet oli todettu turvallisuudeltaan puutteellisiksi. Jos tilanne olisi toisenlainen, se saattaisi avata tien monenlaisille tämän direktiivin nojalla nostettaville kanteille, jotka liittyisivät siihen, mikä oli olennaisilta osin palvelujen virheellistä tai huolimatonta tarjontaa. Tällaisia saattaisivat olla esimerkiksi kirjanpitäjän tai juristin laatimat kirjalliset ohjeet tai kirjallinen lääkärinlausunto, vaikka tällaisissa olosuhteissa olisi täysin keinotekoista väittää esimerkiksi, että allekirjoittamalla tällaisen raportin ammatinharjoittaja ”esiintyy” ”lopputuotteen” ”valmistajana”, jolloin hän olisi tuotevastuudirektiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu ”valmistaja”. [19]

[17] Ks. myös *Münchener Kommentar zum BGB*, 8. painos, 2020, 2 § ProdHaftG, 19 kohta, sekä Ulmer-Eilfort, C., ja Obergfell-Thiermann, E.-I., *Verlagsrecht*, 2. painos, C.H. Beck, 2020, 1036 kohta.

[18] Tuomio 21.12.2011, Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869, 22 kohta oikeustapausviittauksineen).

[19] Ks. myös tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 15, jossa siteerataan talous- ja sosiaalikomitean lausuntoa ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi palvelujen tarjoajien vastuusta, EYVL 1991 C 269, s. 40.

35. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuinkin itsekin näyttää olettavan ennakkoratkaisupyyntönsä 4.2 kohdassa, tuotevastuudirektiivin mukaisen vastuun asettaminen tällaisessa tapauksessa saattaisi hyvinkin johtaa siihen, että palveluntarjoajat joutuisivat rajattomaan vastuuseen ankaran vastuun perusteella laajaa mahdollisten kantajien ryhmää kohtaan.[20] Olisi vaikeaa välttää päätelmää, jonka mukaan ankaran vastuun asettamisella sotkettaisiin samalla tuotevastuudirektiivin soveltamisalan rajat, jotka olivat, kuten edellä on todettu ja unionin tuomioistuin totesi tuomiossa Dutrueux,[21] eri intressien monitahoisen punninnan tulosta.

36. Tällainen päätelmä voisi myös johtaa tilanteeseen, jossa jälleen yhteen sanomalehden julkaisemista koskevaan seikkaan liitettäisiin erityisiä ja poikkeuksellisia oikeudellisia hankaluuksia. Useimmat sanomalehdet – vakavasti otettavista lehdistä keltaiseen lehdistöön – tarjoavat tällaisia lukijoiden palstoja, joissa kolumnistit antavat ohjeita monenlaisista asioista, mukaan lukien lääketieteelliset, oikeudelliset, puutarhanhoitoon tai vanhemmuuteen liittyvät ja henkilökohtaiset ongelmat. Jos sanomalehti voitaisiin saattaa ankaran vastuun perusteella vastuuseen huonosta tai puutteellisesta ohjeesta, josta on aiheutunut joko henkilökohtainen vamma tai (tuotevastuudirektiivin 9 artiklaan sisältyvin rajoituksin) omaisuusvahinkoa, tämä aiheuttaisi uuden riskin kustantamoille, millä saattaisi olla, kuten vastaaja on esittänyt kirjallisissa huomautuksissaan, vakavia käytännön seurauksia tiedonvälityksen vapaudelle, jota suojellaan perusoikeuskirjan 11 artiklalla (ja laajemmin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklalla). Kaikella tällä tarkoitan, että jos tuotevastuudirektiivillä olisi ollut tarkoitus olla tällainen seuraus, olisi ollut odotettavissa, että tämä olisi tehty helposti ymmärrettävällä ja yksiselitteisellä tavalla. Juuri se, että direktiivissä ei nimenomaisesti mainita mitään tästä, kertoo osaltaan paljon siitä, että tällaisen vastuun asettaminen tällaisissa olosuhteissa ei ollut missään vaiheessa unionin lainsäätäjän suunnitelmissa.

37. Pitäisi kuitenkin korostaa, että deliktivastuuta ja ammatillista laiminlyöntiä koskevista kysymyksistä säädetään tällaisissa tapauksissa yksittäisten jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä. Unionin lainsäätäjän tarkoituksena ei ollut missään vaiheessa niiden yhdenmukaistaminen tällä tavoin ja vielä vähemmän tällaisten vaatimusten tunkeminen tuotevastuudirektiivin ankaran vastuun järjestelmään tulkitsemalla sen sanamuotoa keinotekoisesti ja laajentavasti. Unionin tuomioistuin on jo todennut, että kyseisen direktiivin tarkoituksena ei ole yhdenmukaistaa kattavasti tuotteiden puutteellisesta turvallisuudesta seuraavaa vastuuta koskevaa alaa sillä säänneltyjä seikkoja pidemmälle.[22]

38. Vaikka tässä yhteydessä esiin tuotu seikka on tosiaankin uusi, on hyvä mainita, että se ei saa tukea mistään tähänastisesta tuotevastuudirektiiviä koskevasta oikeuskäytännöstä. Kenties läheisin tapaus on unionin tuomioistuimen tuomio Dutrueux.[23] Kyseisessä tapauksessa nuorelle pojalle aiheutui palovammoja sairaalassa tehdyssä leikkauksessa. Palovammat johtuivat kuitenkin siitä, että hän oli maannut leikkauksen ajan lämpöpatjalla, jonka lämpötilaa säätävä mekanismi oli viallinen. Sairaala oli yksinkertaisesti käyttänyt patjaa, jonka se oli hankkinut sairaalatarvikkeiden toimittajalta.

[20] Vrt. hyvin tunnetut varovaiset näkemykset, joita tuomari C. J. Cardozo esitti tuomiossa *Ultramares Corporation v. Touche* 174 NE 441 (1931) siitä, että lailla on vältettävä mahdollinen korvausvastuu, ”joka on määrältään epämääräinen, kestää määrittelemättömän ajan ja koskee määrittelemätöntä luokkaa.”

[21] Tuomio 21.12.2011 (C-495/10, EU:C:2011:869, 22 kohta).

[22] Ks. tuomio 4.6.2009, Moteurs Leroy Somer (C-285/08, EU:C:2009:351, 24 ja 25 kohta) ja tuomio 21.12.2011, Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869, 21 kohta).

[23] Tuomio 21.12.2011 (C-495/10, EU:C:2011:869).

39. Unionin tuomioistuin katsoi kuitenkin, että ”tällaisen käyttäjän ei voida katsoa kuuluvan kyseessä olevan tuotteen tuotanto- ja jakeluketjuun” tuotevastuudirektiivin 3 artiklaa sovellettaessa.[24] Tästä seurasi, että sairaala oli tässä yhteydessä pelkkä lääketieteellisten palvelujen tarjoaja, ja jos tällainen tarjoaja käyttää ”turvallisuudeltaan puutteellisia laitteita tai tuotteita, joiden valmistaja se ei ole [tuotevastuudirektiivin] 3 artiklan säännöksissä tarkoitetulla tavalla, ja joka näin aiheuttaa palvelun vastaanottajalle vahinkoa”, silloin palvelun tarjoajan korvausvastuu ”ei kuulu kyseisen direktiivin soveltamisalaan.”[25]

40. Tästä syystä on tuomion Dutrueux[26] perusteella selvää, että sellaisten palvelujen tarjoamista koskeva korvausvastuu, jotka ovat viallisesta fyysisestä tuotteesta erillisiä palveluja, ei kuulu tuotevastuudirektiivin soveltamisalaan. Nyt käsiteltävässä asiassa kanteen menestymismahdollisuudet ovat vieläkin heikommat, koska, kuten edellä totesin, toisin kuin edellä mainitun tuomion kohteena olleessa tilanteessa, fyysisessä tuotteessa ei ollut tuotteena mitään vikaa.

41. Kun kaikki nämä tulkinnan osatekijät vedetään yhteen, joudun tekemään sen päätelmän, että tällainen vaatimus jää tuotevastuudirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Se on olennaisilta osin palvelun tarjoamiseen – sanomalehtikolumniin sisältyvä ohje kuluttajille – liittyvä kanne, joka ei koske sanomalehteä fyysisenä tuotteena. Näin ollen ei voida sanoa, että fyysiset vammat, joita VI:lle aiheutui, olisivat johtuneet tuotteen puutteellisesta turvallisuudesta tuotevastuudirektiivissä käytettyjen sanamuotojen mukaisesti.

V Ratkaisuehdotus

42. Esitän edellä olevan perusteella, että unionin tuomioistuin vastaa Oberster Gerichtshofin esittämään kysymykseen seuraavasti:

Tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 25.7.1985 annetun neuvoston direktiivin 85/374/ETY 2 artiklaa, luettuna yhdessä sen 1 ja 6 artiklan kanssa, ei voida tulkita siten, että sillä tarkoitettaisiin, että sanomalehden fyysistä kappaletta, joka sisältää teknisesti paikkansapitämättömän terveysvinkin, joka, jos sitä noudatetaan, aiheuttaa terveydellistä haittaa, voitaisiin myös pitää tässä direktiivissä tarkoitettuna ”turvallisuudeltaan puutteellisena tuotteena”.

[24] Ibid., 28 kohta.

[25] Ibid., 39 kohta.

[26] Tuomio 21.12.2011 (C-495/10, EU:C:2011:869).